



## Gemeente Borger-Odoorn, Nota Recreatie & Toerisme 2017

### 1 Inleiding

#### 1.1 Aanleiding

Voor de gemeente is de vrijetijdssector van groot belang. Dankzij meer dan een miljoen toeristische overnachtingen per jaar – omgerekend zo'n 3.000 extra inwoners – hebben we een voorzieningenniveau dat we ons anders niet konden veroorloven. Een derde deel van alle lokale werkgelegenheid is aan de sector gerelateerd. Daarom blijft de gemeente ook de komende jaren volop inzetten op recreatie en toerisme.

Het huidige toeristisch recreatief beleidsplan van de gemeente Borger-Odoorn dateert van 2008. Hoog tijd dus om dit beleid aan te passen, want de wereld is sindsdien behoorlijk veranderd. Zo heeft digitalisering een enorme vlucht genomen, is er een zware financiële/economische crisis geweest, heeft de Hondsrug de status van Geopark (UNESCO) verworven en is de gemeente Borger-Odoorn Cittaslow geworden.

1. 2 Doelstelling Het voornaamste doel van het nieuwe toeristisch-recreatieve beleid is het behouden en stimuleren van een vitale lokale vrijetijdseconomie. Recente cijfers van het gerenommeerde onderzoeksbureau Ecorys geven aan dat de laatste jaren ondanks de crisis de bestedingen en de werkgelegenheid in tact zijn gebleven. Onze doelstelling is om minimaal in de pas te blijven lopen met de ontwikkelingen (bestedingen, werkgelegenheid) die zich Drenthe-breed voordoen.
1. 3 Totstandkoming van beleidskader

Naast het gebruikmaken van bestaande stukken en recente kennis is deze nota grotendeels tot stand gekomen met behulp van informatie uit de vrijetijdssector zelf, zoals uit onderstaande blijkt.

- Rondetafelsessie met ondernemers, 6 december 2016.
  - Bijeenkomst ondernemers recreatie en toerisme (R&T) Borger-Odoorn, 26 oktober 2016.
  - Bijeenkomst in het kader van R&T met Emmen en Coevorden, 14 april 2016.
  - De uitkomsten van ondernemers Borger-Odoorn voor de regionale enquête, voorjaar 2016.
  - Gesprekken met ondernemers en organisaties in Borger-Odoorn, voorjaar 2016.
1. 4 Leeswijzer

Deze nota verwoordt de visie van de gemeente en biedt richting aan de toeristische sector voor de bepaling van toeristische actie- en aandachtspunten, waarbij de gemeente een belangrijke rol voor de sector zelf ziet weggelegd. In hoofdstuk 2 gaan we in op de huidige situatie van toerisme en recreatie in Borger-Odoorn. In hoofdstuk 3 worden de uitgangspunten, rollen en houding van de gemeente en sector benoemd. Hoofdstuk 4 sluit af met een sterkte-zwakteanalyse van de lokale R&T-markt en een daarop gebaseerd overzicht van actie- en aandachtspunten. Ook de gemeentelijke inkomsten en de uitgaven komen in dit hoofdstuk aan de orde.

### 2 Waar staan we nu?

#### 2.1 Evaluatie vorige beleidsplan

In 2008 heeft de gemeenteraad het toeristisch recreatief beleidsplan "Het toppunt van Drenthe" vastgesteld. De doelstelling was "het waarborgen van werkgelegenheid en het verbeteren van de kwaliteit van het toeristische product. Daarnaast moet de identiteit van Borger-Odoorn vorm en inhoud worden gegeven." Verder heeft de gemeente in 2010 de structuurvisie vastgesteld. Hierin werden ontwikkelingen in de Hunzevallei en Ellertshaar genoemd, evenals de ontwikkeling van het Geopark.

Kijkend naar wat is gerealiseerd, kunnen we stellen dat de doelstelling van het beleidsplan grosso modo is behaald. Er zijn meer banen gerelateerd aan R&T dan in 2008, er zijn allerlei kwaliteitsimpulsen geweest, en door het Cittaslow-predicaat, het Hondsrug Unesco Geopark en door de ontwikkelingen in het centrum van Borger is onze identiteit verder versterkt. De gemeentelijke organisatie is op basis van dit beleidsplan aangepast, met één medewerker voor Landbouw, Economische Zaken, Recreatie & Toerisme. En de Stichting Bestemming Borger-Odoorn is opgericht.

Toch moeten we ook constateren dat een aantal concrete acties niet is gerealiseerd. Een mogelijke reden is dat de financiële en economische crisis net rond 2008 begon toe te slaan, waardoor ondernemers en overheden voorzichtiger werden met investeren. Maar een andere mogelijke reden dat een aantal acties niet is gerealiseerd, is dat het initiatief te nadrukkelijk bij de gemeente lag.

Desondanks heeft de R&T sector zich de afgelopen jaren goed ontwikkeld, zoals de cijfers en feiten duidelijk laten zien. De gemeente Borger-Odoorn mag zich gelukkig prijzen met een gezonde sector, die investeert in relevante ontwikkelingen. Ondernemers zijn zelf het beste in staat om te bepalen wat hun toekomst het beste dient. Juist omdat R&T een arbeidsintensieve bedrijfstak is, met ook nog eens uitstraling naar leefbaarheid in de dorpen, heeft de gemeente veel baat bij het succes van de sector.



Daarom hebben we bij de ontwikkeling van het nieuwe beleidsplan nadrukkelijk gekozen om gezamenlijk op te trekken.

Ook is het goed te beseffen dat de toerist/recreant zich niet om gemeentegrenzen bekommert, maar zich laat leiden door de gastvrouw/heer, het vakantiepark, de attractie, de bezienswaardigheden, de historie, de streek, enzovoort. Samenwerking is daarom ook hier het toverwoord. In hoofdstuk 3 besteden we daaraan de nodige aandacht.

## 2.2 Cijfers en feiten

In de inleiding kwam de belangrijke positie van R&T in onze lokale economie al even aan de orde. We illustreren dit kort aan de hand van een aantal gegevens. Een deel van de cijfers zijn afkomstig uit het meest recente rapport (2016) van Ecorys, opgesteld in opdracht van Recreatieschap Drenthe. De overnachtingscijfers wijken af van de gemeentelijke cijfers die op basis van de toeristenbelasting worden vastgesteld. Hierin ontbreken de overnachtingen van inwoners uit de gemeente zelf.

- Het aantal direct aan R&T gelieerde bedrijven (verblijf, attractie, horeca) betreft ruim 100.
- Het aantal overnachtingen bedroeg in 2015 ongeveer 1,3 miljoen.
- Bijna de helft van de overnachtingen vindt plaats in een recreatiewoning. De grote parken als Landal Land van Bartje en Roompot Hunzedal en Lunsbergen zijn belangrijk. Een kwart van de overnachtingen wordt doorgebracht op een kampeerterrein en ruim een tiende – en dat is relatief veel - in een groepsaccommodatie.
- Het aantal dagtochten bedroeg in 2015 ongeveer 2,1 miljoen. Grote lokale spelers zijn het Drouwenerzand (260.000 bezoekers), het Hunebedcentrum en Boomkroonpad (beide ca. 100.000 betalende bezoekers). Ook evenementen zoals Boerenrock en Boet'n deure en de vele markten/braderieën spelen hier een belangrijke rol.
- De omzet van de lokale vrijetijdsector wordt geschat op € 112 miljoen (€ 66 miljoen aan vakanties en € 46 miljoen aan dagtochten), € 13 miljoen meer dan in 2013.
- De R&T-werkgelegenheid (direct en indirect) bedroeg in 2015 bijna 1.900 banen. Dat is een derde van de totale lokale werkgelegenheid, het hoogste percentage van alle Drentse gemeenten.
- De winkelleegstand in Borger-Odoorn bedraagt ongeveer 4% (7% in 2011), tegen 12% in Nederland (10% in 2011).
- De koopkrachttoevloeiing (percentage omzet detailhandel door consumenten buiten de gemeente) bedraagt in Borger-Odoorn bijna 40%.

### 2. 3 Bedrijfsontwikkelingen

We kunnen de overwegend positieve ontwikkelingen van de afgelopen jaren ook illustreren aan de hand van een aantal ontwikkelingen bij verschillende lokale R&T-bedrijven.

- Camping De Fruithof (Klijndijk) heeft in 2014 een overdekt zwembad gebouwd. Een aanzienlijke investering met het oog op de noodzaak vanuit de markt.
- Groepsaccommodatie 25 graden Noord (Drouwenerveen) is in 2014 van start gegaan. In het eerste jaar is al sprake van overboeking van de accommodatie.
- Schutrups Schoenen (Exloo) organiseert naast de Schutrupsrun en –wandeltocht in 2015 ook de Caveman Challenge. Voor alle evenementen is een groeiend publiek van rond de 1.500 deelnemers.
- Farmcamps De Bosrand te Ellertshaar komt in 2015 met haar nieuwe concept op televisie.
- SBB opent in 2016 een totaal gerenoveerd natuurkampeerterrein nabij het Boomkroonpad.
- Het Voshuys (Ellertshaar) opent in 2016 een groepsaccommodatie, mede gericht op zorggroepen.
- Nuuverstee (Borger) wint in 2016 de prijs voor de beste camperplaats van Nederland. Er wordt gewerkt aan verdere uitbreiding.
- Tweehek-Recreatie (Westdorp) investeert in 2016 in een touringcar. Dit mede om jeugdige gasten vanuit het westen des lands op te halen.
- Eko Tours (Exloo) gaat in 2016 van start. Een uniek concept waarmee gasten via elektrische wagens een tour naar keuze kunnen maken in de omgeving.
- Brasserie Byzonder (Buinen) opent in 2016 een nieuw restaurant voor producten uit de streek, en waar mogelijk biologische producten.

Interessante ontwikkelingen van dit moment vinden plaats op het Land van Bartje (Ees) en op Hunzebergen (Exloo/Valthe). Op dit laatste park opent naar verwachting in 2018 het nieuwe Family resort Puur Exloo, gericht op het hoge segment. Met circa 180 nieuwe luxe bungalows zal het park naar schatting goed zijn voor ongeveer 100.000 extra overnachtingen.

Natuurlijk zijn niet alle ondernemers succesvol, zo bleek uit de faillissementen van Restaurant Hotel Bieze (Borger) en Boscamping 't Vlinterholt (Odoorn). Gelukkig hebben beide daarna met nieuwe eigenaren een kwaliteitsslag gemaakt.

## 2.4 Andere ontwikkelingen

### Cittaslow

In 2010 ontving de gemeente Borger-Odoorn het keurmerk Cittaslow. Borger-Odoorn maakt daarmee deel uit van een wereldwijd netwerk van meer dan 220 gemeenten waarvan inmiddels tien in Nederland. Het keurmerk kan worden verkregen wanneer een gemeente zich laat voorstaan op een aantal aspecten waaronder aanwezigheid van cultuurhistorische waarden, behoud van identiteit en streven naar gast-



vrijheid. Bedrijven en organisaties die deze kernwaarden onderschrijven en op een positieve manier uitdragen, kunnen sinds 2014 supporter worden van Cittaslow Borger-Odoorn. Inmiddels zijn zo'n 70 ondernemingen/organisaties Cittaslow supporter, waarvan ruim een derde met een R&T-achtergrond. Verschillende ervan werken samen om hun gasten arrangementen te kunnen aanbieden. Ook is de Cittaslowgedachte aanleiding geweest voor een aantal lokale ondernemers om, met steun van de gemeente, in 2016 het Ambachtsgilde De Hondsrug op te richten. Dit gilde, inmiddels bestaande uit meer dan tien bedrijven, zoekt ook verbindingen met de toeristisch-recreatieve evenementen (bijv. "Op de kloeten"). Het doel is tweeledig: enerzijds ter demonstratie van de vakkunde en – kennis, anderzijds ter verzilvering van commerciële kansen.

#### **Hondsrug Unesco Geopark (HUG)**

Het Hondsruggebied is een geologisch en cultuurhistorisch zo bijzonder gebied dat het in 2013 uitgeroepen is tot een Europees Geopark. In 2015 heeft Unesco besloten alle geoparken de status van Unesco Global Geopark toe te kennen. Alle partners (overheden, maatschappelijke instellingen en bedrijfsleven) hebben door ondertekening van een intentieverklaring in 2016 uitgesproken het gebied verder te willen ontwikkelen en promoten. Borger-Odoorn, centraal gelegen op de Hondsrug, speelt met haar vele hunebedden, grafheuvels en aardkundige waarden een belangrijke rol in het HUG. Via expeditiepoorten worden bezoekers in aanraking gebracht met bijzonderheden van de Hondsrug. De poorten IJstijden (Hunebedcentrum) en Bossen (Boomkroonpad) liggen in onze gemeente. Bijzonder aan het HUG is dat het een samenwerkingsverband is van vijf Drentse en twee Groningse gemeenten en van beide betrokken provincies. Dit vergroot de mogelijkheden om het HUG inhoud te geven en te "vermarkten" aanzienlijk. Dit is al merkbaar in het aanbod van allerlei evenementen als de Hondsrug Classic (mountainbike), de Hondsrug Trail Estafette (hardlopen) en Hondsrug wandelcafés. Borger-Odoorn profiteert hier doorgaans van door haar ligging en unieke Hondsrug-bezienswaardigheden.

#### **Hunebedcentrum**

Het Hunebedcentrum vervult voor Borger-Odoorn een spilfunctie in het uitventen van haar identiteit. Jaarlijks komen ongeveer 90.000 bezoekers op een aantrekkelijke wijze in contact met het icoon van Drenthe: hunebedden. Het Hunebedcentrum vertelt het verhaal van de ijstijden en vormt daarmee één van de expeditiepoorten van het HUG. Het bijbehorende Oertijd(buiten)park, waarmee het verhaal van de hunebedbouwers beter kan worden verteld en kan worden beleefd, is nog steeds in ontwikkeling. Het museum is op dit moment bezig met plannen om zijn expositie te vernieuwen en daarmee aantrekkelijk te blijven voor bezoekers. De spin-off van het Hunebedcentrum is groot en zal met de toenemende belangstelling voor het HUG nog groter worden. De gemeente draagt hier onder andere ook aan bij door de ontsluiting van het centrum naar Borger te verbeteren via een nieuwe fietsverbinding. Voor de provincie is het Hunebedcentrum één van de vijf kernmusea die het verhaal van Drenthe vertellen.

#### **Hunzevallei**

De Hunzevallei is het karakteristieke gebied dat de overgang vormt tussen de zand- en veengedeelten van de gemeente. Door nieuwe fiets- en wandelmogelijkheden willen we de belevingswaarde van het gebied verhogen en diverse voorzieningen met elkaar verbinden. Samen met gemeenten Aa en Hunze en Tynaarlo, provincie Drenthe, waterschap Hunze en Aa's en Het Drentse Landschap onderzoeken we met de ondernemers in het gebied hoe we de Hunzevallei meer beleefbaar kunnen maken.

Borger-Odoorn heeft een aantal voorzieningen in beeld, onder andere een fietsverbinding naar de Hunzevallei te realiseren vanuit Hunzebergen / Puur Exloo, waarbij het op het park aanwezige hotel pleisterplaats wil zijn. Verder wordt de fietsverbinding van Westdorp tot en met Bronneger opgeknapt en met een nieuw aan te leggen fietspad voortgezet tot aan Gasselternijveen. Dit betekent een sterke verbetering om van het fraaie landschap te kunnen genieten.

Op de cultuurhistorische waardenkaart is te zien dat de Hunzevallei veel archeologische waarden kent. Door bodemingrepen is de kans groot dat er belangrijke vondsten worden gedaan. Deze vondsten bieden mogelijkheden om de bewoningsgeschiedenis van dit gebied te visualiseren.

Verder heeft een aantal lokale ondernemers plannen om vanaf de (recreatief te ontwikkelen) zandplas bij Ellertshaar via het kanaal Buinen-Schoonoord een vaarroute naar het Hunzedal te ontwikkelen.

#### **LOFAR/Open Science Hub**

Het in de Hunzevallei gelegen LOFAR-gebied is bezienswaardig vanwege de unieke radars maar ook vanwege de natuurontwikkeling. De gemeente is samen met de Lofartafel en Het Drentse Landschap ook hier bezig met de verbetering van de toegankelijkheid. In 2016 is een brug voor wandelaars geplaatst die de verkenningsmogelijkheden van het gebied sterk verbetert, mede door de koppeling met andere wandelroutes in de omgeving. De wens is nu om de fietsverbindingen door het gebied te verbeteren. Hierbij wordt gedacht aan het autoluw maken van de wegen, rekening houdend met het landbouwverkeer. Doel is de infrastructuur zo in te richten dat er een mooie fietsroute ontstaat van Hunzebergen / Puur Exloo tot aan het Hunebedcentrum in Borger. De provincie heeft positief gereageerd op de verbeteringen van de fietsverbinding in dit deel van de Hunzevallei.

Interessant is nog dat er plannen zijn om in het LOFAR-gebied een zogenoemde *Open Science Hub* (OSH) te vestigen. Het doel is de kennis, wetenschap en technologie m.b.t. meest recente ontwikkelingen op het gebied van radio sterrenkunde in combinatie met kennis over de natuur van de Hunzevallei op



een toegankelijke manier aan te bieden voor scholieren, inwoners van onze gemeente en (dag)toeristen. De plannen worden samen met ASTRON, Lofartafel en Het Drentse Landschap uitgewerkt.

#### **Centrum Borger / Borger Hunebedhoofdstad**

Na jaren van plannen maken is in 2014 een begin gemaakt met de fysieke verbouwing van het centrum van Borger. De werkzaamheden vinden vooral buiten het toeristenseizoen plaats waardoor onze gasten – en de ondernemers – er weinig hinder van ondervinden. Hoewel de afronding nog enige tijd zal duren, spreekt het resultaat al tot veler verbeelding en nodigt ondernemers en organisaties uit om “iets” te doen met het nieuwe centrumplein en in het verlengde daarvan met het dorp Borger. Het imago van Borger als *Hunebedhoofdstad* krijgt vastere vorm, er wordt nagedacht over een afgestemd activiteitenprogramma, er zijn ideeën over een business club *Hunebed highway*.

Verder is er een werkgroep “Borger, Hunebedhoofdstad” opgericht, bestaande uit lokale ondernemers. Deze werkgroep wil in samenwerking met de gemeente de zichtbaarheid en identiteit van Borger bevorderen. De sterke gerichtheid van Borger op R&T speelt hierbij uiteraard een belangrijke rol.

#### **Kwaliteitsimpuls optimaal fietsnetwerk**

De mogelijkheden voor fietsen onderscheiden Drenthe van andere provincies: maar liefst 2100 km. fietspad, het meest complete fietspadennetwerk/knooppuntensysteem van Nederland, gevarieerde routes voor diverse gebruikersgroepen, evenementen van (inter)nationale allure en de 5-sterrenwaardering van landelijk Fietsplatform voor het fietspadennetwerk.

Begrijpelijk dat de provincie Drenthe inzet op fietsen. Deze ambitie is uitgewerkt in de Fietsnota ‘Drenthe fietst verder’ (2014) en in het collegeakkoord 2015-2019. Van daaruit heeft het stimuleren van fietsen middels een kwaliteitsimpuls een plek gekregen in de investeringsagenda van de provincie Drenthe. De uitvoering van het (deel)programma Fietsen kent een aantal pijlers, waaronder “meer mensen op de fiets”, “optimale fietsbeleving” en “Marketing & Promotie”. Belangrijke projecten hierbinnen zijn het versterken van fietsevenementen en de kwaliteitsimpuls fietspadennetwerk. De fietser van nu wil naast goede fietspaden ook voorzieningen als stallingsfaciliteiten, oplaadpunten, service en (in geval van recreanten) een fietsbeleving. Voor verbetering en uitbreiding van het fietsroutennetwerk heeft de provincie € 3,75 miljoen cofinanciering beschikbaar gesteld aan gemeenten, terreineigenaren, ondernemers en fietsverenigingen. Deze middelen zijn uiteraard ook interessant voor Borger-Odoorn. Inmiddels zijn twee aanvragen ingediend. Voor de ontwikkeling van de Hunzevallei volgen nieuwe aanvragen.

#### **Wandelnetwerk Drenthe**

Uit de enquête (voorjaar 2016) onder een groot aantal R&T-ondernemers in Zuidoost Drenthe bleek dat bijna 9 op de 10 de uitrol van een wandelknooppuntennetwerk van groot belang voor de sector acht. Dit systeem – min of meer analoog aan het succesvolle fietsknooppuntensysteem - geeft wandelaars de vrijheid om zelf via bewegwijzering eigen routes samen te stellen.

Het wandelnetwerk in Drenthe bestaat op dit moment slechts uit 270 kilometer aan wandelroutes.

De realisatie van de uitbreiding, waar het Recreatieschap Drenthe zich mee bezig houdt, is arbeidsintensief en kostbaar. De kosten van het netwerk in heel Drenthe respectievelijk Borger-Odoorn worden begroot op € 2,8 miljoen en € 220.000. De investeringen kunnen worden gespreid over meerdere jaren. Het Recreatieschap Drenthe raadt de gemeenten aan te komen met voorkeursgebieden waarmee een start gemaakt kan worden. Borger-Odoorn gaat hierover in 2017 met het Recreatieschap in overleg.

#### **Het verhaal van Drenthe**

Een belangrijke verbinding met het cultuurbeleid wordt gevormd door het gekozen beleidsthema “Het verhaal van Drenthe in onze gemeente”. Provinciaal is ook vastgesteld dat het verhaal van de provincie de komende jaren breeduit verteld gaat worden (onder meer in het Drents museum). Het is een speerpunt in het provinciaal beleid, maar ook in onze gemeente. In het lokale cultuurbeleid worden de activiteiten, waarbij het verhaal van onze 25 dorpen verteld wordt, gestimuleerd. Met name de historische verenigingen hebben hier ideeën over. Het gaat dan om diverse cultuuruitingen als historische fiets- en wandelroutes, historische plekken benoemen en in beeld brengen, tentoonstellingen etc. Daar hoort ook bij dat we de komende jaren gaan onderzoeken hoe we het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed veel meer onder de aandacht kunnen brengen: bij de inwoners als een deel van hun identiteit en als een manier om deelname aan de samenleving te bevorderen en bij toeristen, voor wie het een ware beleving, een avontuur kan zijn om in de historie van een vakantieplek te duiken.

#### **2.5 Borger-Odoorn: een R&T cluster**

Borger-Odoorn is al jarenlang een meer dan gemiddelde binnenlandse vakantiebestemming. De authentieke Drentse beleving, het brede scala aan nabijgelegen voorzieningen, de Stichting Bestemming Borger-Odoorn en de aanwezigheid van grote professionele bedrijven die voortdurend vraaggerichte investeringen plegen, zijn kwaliteiten die in een sterkte-zwakte analyse (in par. 4.1) duidelijk naar voren komen. Deze clustering van R&T (versterkende) activiteiten, die relatief arbeidsintensief zijn, heeft in de loop der jaren geresulteerd in een lokaal economisch complex waar maar liefst een op de drie lokale banen aan is gerelateerd. Veel voorzieningen waar de inwoners van profiteren zijn het gevolg van dit cluster.

Borger-Odoorn mag zich met dit cluster gelukkig prijzen, maar moet ook bedenken dat de sterke afhankelijkheid ervan een zwakte kan zijn. De gebrekkige digitale infrastructuur (ontbrekende glasvezelkabel) blijkt bijvoorbeeld voor sommige bedrijven een rem te vormen op hun ontwikkeling. Ook zijn er bedrijven



die zich zorgen maken over de aantrekkelijkheid van het gebied na de geplande realisatie van het windmolenpark in het veenkoloniale deel van de gemeente.

De geschetste ontwikkelingen maken echter duidelijk dat de toekomst positief wordt beoordeeld. Veel bedrijven, dag- en verblijfsrecreatie, zien kansen en hebben hun investeringen daarop afgestemd. Veel ondernemers weten in een vroeg stadium de gemeente te vinden om plannen te bespreken. Grote en kleine plannen, hier al gevestigde en nieuwe ondernemers, nieuwbouw en/of uitbreidingen. De rol van de gemeente wordt in het volgende hoofdstuk belicht.

### **3 Rollen en verantwoordelijkheden**

#### **3.1 De sector is aan zet, de gemeente faciliteert**

Borger-Odoorn is een gemeente waarin ondernemers een ruim aanbod aan recreatieve en toeristische voorzieningen hebben gerealiseerd. Het bedrijfsleven speelt in op wensen van recreanten en toeristen en zorgt daarmee voor een economisch gezonde sector, nu en in de toekomst. Natuurlijk hebben de ondernemers hier zelf als eerste verantwoordelijkheid voor. De gemeente heeft echter groot belang bij een gezonde sector, zoals in het vorige hoofdstuk overtuigend is aangetoond. En de gemeente heeft ook verschillende instrumenten om daarbij te faciliteren.

#### **Rol gemeente: faciliteren**

De gemeente stelt zich dienstverlenend op richting ondernemers in de toeristische sector. Hierbij houdt de gemeente de regierol met betrekking tot:

1. De ruimtelijke kwaliteit.
2. De gebiedsregie in regionale samenwerkingsverbanden.
3. De recreatieve infrastructuur.

Hiervoor heeft zij de structuurvisie, bestemmingsplannen en het welstandsbeleid als mogelijke instrumenten ter beschikking. Ook is de gemeente vertegenwoordigd in overlegorganen zoals het Recreatieschap Drenthe. De gemeente verstoort de marktwerking niet onnodig en gaat in een vroegtijdig stadium het gesprek aan met ondernemers in de sector die nieuwe initiatieven hebben. Niet alleen om de procedures toe te lichten, maar vooral ook om te bespreken hoe een initiatief de meeste toegevoegde waarde kan leveren aan de vrijetijdseconomie in de gemeente. In de afgelopen jaren heeft zulk overleg bijvoorbeeld met Familiecamping De Fruithof (Klijndijk), Landal Het Land van Bartje (Ees), Family Resort Puur Exloo, of Eko Tours Exloo goed gefunctioneerd. In de toekomst, met de introductie van de Omgevingswet, wordt deze manier van werken verder ontwikkeld.

In het vorige beleidsplan werd de verwevenheid van R&T met Economische Zaken en Landbouw genoemd. We kunnen daaraan toevoegen de verwevenheid met cultuur (Het verhaal van Drenthe, zie hoofdstuk 2.4). Maar veel R&T-ontwikkelingen vragen ook goede afstemming met andere afdelingen in het gemeentehuis, zeker als het de infrastructuur betreft (bestemmingsplannen, wegen, routes), of (culturele) evenementen (vergunning, cultuur). Een structureel overlegorgaan binnen de gemeentelijke organisatie lijkt hiervoor de aangewezen weg.

De uitvoering van het lokale toeristisch-recreatieve beleid van de gemeente wordt grotendeels aan de Stichting Bestemming Borger-Odoorn (SBBO) overgelaten. De SBBO is in 2010 ontstaan om de toeristische informatievoorziening in de gemeente te verzorgen nadat de VVV failliet was gegaan. De twee toeristische informatiepunten, in Borger en Exloo, worden door de SBBO beheerd. De gemeente financiert de coördinator en het grootste deel van de uitvoeringskosten. De stichting heeft ruim 80 donateurs uit het bedrijfsleven. In 2014 heeft de SBBO samenwerking gezocht met de gemeente Aa en Hunze, om onder de naam "Hondsrug Drenthe" recreatie en toerisme in beide gemeenten te bevorderen.

#### **Rol van de sector: regie en uitvoering**

In de toekomst krijgt de toeristisch-recreatieve sector meer regie over de uitvoering van toeristische actiepunten (hoofdstuk 4). Daarin speelt een coördinator, die met alle toeristische partijen in Borger-Odoorn contact heeft en voor verbinding zorgt, die jaarplannen opstelt en de uitvoering regisseert, een centrale rol.

Globaal wordt de werkwijze de volgende. Ieder jaar stelt de coördinator een op de toeristische acties en aandachtspuntenlijst gebaseerd werkplan op. Hierin wordt een aantal projecten geselecteerd om het komende jaar, zo mogelijk in werkgroepen met ondernemers, uit te voeren. In samenspraak met de gemeente wordt dan bepaald hoe de projecten worden gefinancierd. De gemeente stelt jaarlijks een budget ter beschikking.

Naast gemeentelijke financiering kan worden gezocht naar andere financiering, bijvoorbeeld met een eigen bijdrage van ondernemers, of vanuit fondsen en andere subsidies. Het werkplan en de evaluatie van het voorbije jaar wordt in een bijeenkomst met alle ondernemers besproken. Met deze nieuwe structuur wordt de regie over de exacte invulling en de uitvoering van de toeristische actielijst sterker bij de sector zelf gelegd.

#### **Rol van de Stichting Bestemming Borger-Odoorn**

Mede vanwege de pensionering van de huidige coördinator aan het einde van dit jaar heeft de SBBO zich onlangs over haar toekomst gebogen en een visieplan 2017-2022 opgesteld. De gemeente is hierover in gesprek met de stichting. Het uitgangspunt van de gemeente is dat er een coördinator actief moet zijn, zoals boven beschreven. Nog een uitgangspunt is dat de huidige kernactiviteiten (aansturing van





de toeristische informatiepunten en van de vele vrijwilliger, lokale toeristische promotie folder en website en Cittaslow-activiteiten) gewaarborgd blijven.

### 3.2 Regionale samenwerking

De meeste toeristen hebben geen weet van gemeentegrenzen. Zij komen naar Drenthe vanwege de hunebedden, dat mooie vakantiepark, de belofte van een rustige omgeving, de mogelijkheid tot lekker fietsen, of de voorpret van een dagje dierentuin. Veel toeristen overnachten binnen onze gemeentegrenzen en bezoeken Wildlands Emmen, Plopsa Indoor Coevorden, het Drents Museum Assen of Herinneringscentrum Westerbork. Of juist andersom, toeristen die elders in de provincie of regio verblijven, bezoeken het Hunebedcentrum, het Keramisch Museum Goedewaagen, het Drouwenerzand of het Boomkroonpad en genieten van een lunch in Borger. Toeristen en recreanten maken ook gebruik van routenetwerken die (gemeente)grenzen overschrijden. Het toeristisch-recreatief beleid van de gemeente Borger-Odoorn heeft daarom onvermijdelijk een provinciale en regionale component. De gemeente zoekt daarom uitdrukkelijk provinciale en regionale afstemming en samenwerking. Dat doet zij in verschillende samenwerkingsverbanden.

#### Recreatieschap en provincie Drenthe

Het Recreatieschap Drenthe (RD) is een gemeenschappelijke regeling van de twaalf Drentse gemeenten en de Friese gemeente Ooststellingwerf. Het RD richt zich op ontwikkelingen die de hele provincie Drenthe aangaan: kennis- en informatieontwikkeling, routeontwikkeling en -beheer en kwaliteitsbewaking. En met het Fonds Recreatievoorzieningen stimuleert en financiert het RD nieuwe ontwikkelingen ten behoeve van recreatie en toerisme in Drenthe.

De provincie Drenthe is een belangrijke overlegpartner bij ruimtelijke ontwikkelingen. Ook zet de provincie stevig in op de ontwikkeling van de vrijetijdseconomie, onder andere door initiatieven te stimuleren en steunen die de status van Drenthe als vijf-sterren-fietsprovincie bevorderen. Marketing Drenthe, dat tot taak heeft de hele provincie Drenthe te "verkopen" in binnen- en buitenland, is ook van de provincie.

#### Hondsrug Unesco Geopark

De gemeente blijft de komende jaren participeren in het Hondsrug Unesco Geopark en vindt vooral de inspanning op het gebied van de beleefbaarheid van de unieke verhalen van de Hondsrug van belang. Zie ook vorige hoofdstuk.

#### Regionaal kader Zuidoost Drenthe

De gemeenten Emmen, Coevorden en Borger-Odoorn vormen samen de regio Zuidoost Drenthe, een economisch kwetsbaar gebied met een krimpende bevolking, met vergelijkbare opgaven op het vlak van economische ontwikkeling en leefbaarheid. De gemeenten werken al jaren samen (de BOCE-samenwerking) en hebben in 2016 de wens uitgesproken die samenwerking te intensiveren, te beginnen op het terrein van de economie. Voor alle drie gemeenten is recreatie en toerisme van groot belang. Emmen richt zich met *Wildlands Adventure Zoo* en allerlei evenementen in de vernieuwde binnenstad vooral op dagrecreatie. Voor Coevorden en Borger-Odoorn is verblijfsrecreatie van groter belang.

In 2016 hebben de drie gemeenten een regionaal beleidskader toerisme en recreatie opgesteld. Daarin wordt een opbouw in de samenwerking voorgesteld op het gebied van verblijfsrecreatie, evenementen, routenetwerken, kennisondersteuning, beleving van de Hondsrug en regie in de regio. Het kader gaat vooral in op *welke* manieren de gemeenten synergie kunnen behalen uit een regionale aanpak. Stap voor stap wordt verkend in hoeverre en op welke onderdelen de samenwerking met de andere gemeenten tot meerwaarde leidt. De eerste stap betreft telkens 'afstemming', waarbij op ambtelijk en bestuurlijk niveau tussen de gemeenten wordt afgestemd in hoeverre initiatieven elkaar versterken of juist niet. De gemeenteraad van Borger-Odoorn heeft het beleidskader nog niet vastgesteld.

#### Hondsrug Drenthe

Hondsrug Drenthe is een samenwerkingsverband van de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn om recreatie en toerisme te bevorderen. Gezamenlijk vormen deze gemeenten immers het hart van de Hondsrug. Bovendien hebben de twee gemeenten veel overeenkomsten op het vlak van recreatie en toerisme. Via gezamenlijke informatievoorziening en promotie (zoals website, gids, voordeelpas etc.) worden toeristen wegwijs gemaakt in de twee gemeenten. De jaarlijkse ondernemersbeurs is een belangrijk middel tot bevordering van netwerken, om lokale initiatieven te laten ontwikkelen en samenwerking tussen ondernemers te stimuleren.

### 3.3 Overige structuren

#### Project Streekeigen ondernemen

Samen met het Hondsrug Unesco Geopark, het Recreatieschap Drenthe en de gemeenten Coevorden, Emmen, Aa en Hunze en Hoogeveen investeert de gemeente Borger-Odoorn de komende jaren in het project Streekeigen Ondernemen. In het kader daarvan is er een "streekconsulent" aangesteld, die sinds medio 2016 meer dan 50 ondernemers in de regio van advies heeft voorzien. Hij doet dit door hen te wijzen op *quick wins* op het gebied van ondernemerschap, de onderneming, het eigen aanbod, de vindbaarheid en de klantgerichtheid/gastvrijheid. De streekconsulent wijst ondernemers, waar van toegevoegde waarde, door naar bestaande instrumenten als het Recreatie Expert Team en besteedt veel aandacht aan het ambassadeurschap van ondernemers voor wat er in de regio te doen is. Het project wordt in de SWOT-analyse een kans genoemd, en duurt nog tot en met 2018.

#### Koninklijke Horeca Nederland / Recron



Koninklijke Horeca Nederland (KHN) en Recron zijn twee belangrijke brancheverenigingen waar een aantal veelal grotere lokale ondernemingen bij is aangesloten. Periodiek overleg tussen de gemeente en deze brancheverenigingen geeft de mogelijkheid voor beide partijen om behoeften en knelpunten naar voren te brengen, bijvoorbeeld op het terrein van ruimtelijke ordening en vergunningen. Met KHN is bijvoorbeeld de sterke toename van het aantal B&B's besproken en als gevolg daarvan zal de gemeente binnenkort haar B&B-beleid herijken. Recron stelt bij iedere gelegenheid de hoogte van de toeristenbelasting aan de orde en mede als gevolg daarvan wil de gemeente haar beleid in dezen heroverwegen.

#### Staat s bosbeheer

In onze gemeente is Staatsbosbeheer een belangrijke partner. Daarnaast is Staatsbosbeheer een aanbieder van een grote attractie namelijk het Boomkroonpad, een icoon dat jaarlijks maar liefst 100.000 betalende en nog vele malen meer niet-betalende bezoekers trekt. De bossen worden veelvuldig bezocht om te fietsen (gewoon of op de mountainbike), wandelen of paardrijden. Het vernieuwde natuurkampeerterrein trekt nieuwe gasten die natuurbeleving als doel hebben. Najaar 2016 is besloten om jaarlijks overleg tussen de gemeente en Staatsbosbeheer te hebben.

## 4 Acties en aandachtspunten

### 4.1 SWOT-analyse

De positie van de R&T-sector in Borger-Odoorn wordt gekenmerkt aan de hand van een SWOT-analyse. Hierin komen de sterke en zwakke kanten aan bod (*strengths and weaknesses*), evenals de kansen en bedreigingen (*opportunities and threats*). De analyse is hoofdzakelijk gebaseerd op gegevens die verkregen zijn vanuit de sector zelf.

#### Sterktes

- S1. BO biedt echte Drentse beleving: veel hunebedden (w.o. grootste), schaapskudde, zand/veen, kleine dorpen/essen**
- S2. BO en omgeving bied en een scala aan toeristische voorzieningen/attracties**
- S3. Centrale ligging BO op de Hondsrug die nu UNESCO Geopark is.**
- S4. SBBO met 80 aangesloten R&T bedrijven**
- S5. Inzetbaarheid vrijwilligers**
- S6. Uitgebreid aanbod aan routes (wandelen /fiets /MTB /ruiter en motor )**
- S7. Cittaslow-keurmerk BO**

**S8. Aanwezigheid grote professionele en investeringsgerichte bedrijven zowel in verblijfs- als dagrecreatie.**

#### Kansen

- K1. Toenemende bekendheid en concrete invulling van De Hondsrug UNESCO Geopark**
- K2. Provinciaal programma Drenthe 'Op fietse'**
- K3. Groeiende vraag naar korte vakanties en vraag van buitenlandse gasten**
- K4. Meer interesse in authentieke belevingen, duurzaamheid en lokale producten**
- K5. Groeiende vraag naar evenementen**
- K6. Verbindingen tussen toerisme en andere sectoren (cultuur, landbouw, ambachten)**
- K7. Veel ondersteuningsmogelijkheden bedrijfsleven: streekconsulent, Recreatie Expertteam, Regionaal Ondernemingsinstituut, Kredietunie Veenkoloniën & Oostermoer.**

#### Zwaktes

- Z1. Veel kleine bedrijven met beperkt ondernemingsvermogen (w.o. kennis / arbeid)**
- Z2. Ontbreken breedband infrastructuur**
- Z3. (Te) weinig aanbod in bepaalde periodes (zoals winter, maandagen, avonden)**
- Z4. Onderhoud van vele routes en voorzieningen**

#### Bedreigingen

- B1. Windmolenparken**
- B2. Toenemend aanbod R&T-bestemmingen (w.o. goedkope vliegvakanties)**
- B3. Concurrentie andere regio's op R&T markt**

### 4.2 Acties en aandachtspunten

Door de zwakke punten en bedreigingen te confronteren met sterke punten en kansen wordt duidelijk waar acties op ondernomen kunnen worden. Daarnaast wordt een aantal kansen genoemd die de komende jaren verzilverd kunnen worden. Deze zijn eerder in de nota ook aan de orde geweest.

#### Zwaktes

Z1. Veel kleine bedrijven met beperkt ondernemingsvermogen (w.o. kennis / arbeid)

**K7. Er zijn binnen de gemeente in ruime mate ondersteuningsmogelijkheden voor handen. Voor kleine bedrijven die eens willen sparren over de bedrijfsvoering kan de hulp worden ingeroepen van de streekconsulent. Sinds zijn aantreden hebben diverse bedrijven uit Borger-Odoorn hier gebruik van gemaakt. Voor meer gecompliceerde financiële problemen kan gebruik gemaakt worden van het Recreatie Expertteam dat wordt ondersteund door Recreatieschap/ provincie. Tot slot biedt de gemeente de mogelijkheid om gebruik te maken van 8 gratis adviesuren van het Regionaal Ondernemers Instituut. Ook van deze organisatie is door een aantal R&T-ondernemers dankbaar gebruik gemaakt.**

**K1. Voor de kleine bedrijven is een tal van mogelijkheden om aan te sluiten bij lokale/regionale netwerken. Hierbij kan worden gedacht aan het partnerschap van De Hondsrug UNESCO Geopark. Hierbij zijn vanuit alle Hondsrug gemeenten meer dan 100 ondernemingen aangesloten. Deze ondernemers worden direct betrokken bij het opzetten van activiteiten.**

**S7. Het zelfde geldt voor de mogelijkheid van aansluiting bij het lokale Cittaslow-supportersnetwerk voor ondernemers. Sinds de start van dit netwerk hebben zich meer dan 70 ondernemers aangemeld waarvan ongeveer een derde uit de R&T-sector. Deze**



ondernemers komen via dit netwerk ook in contact met ondernemers in andere Cittaslow-gemeenten. Samen met Bad Essen wordt er toeristische informatie uitgewisseld via de lokale folders.

K4 / K 6.

De toenemende interesse in authentieke belevingen, duurzaamheid en lokale producten sluit goed aan op het voorgaande. Kleine bedrijven zijn veelal bij uitstek de ondernemingen die op deze belevingsbehoefte kunnen inspelen. Het aantrekkelijk is hiervan is dat het dan niet louter gaat om R&T-bedrijven maar ook bedrijven vanuit andere sectoren zoals de landbouw. Het in 2016 opgerichte ambachtengilde is uiteraard ook een mooi voorbeeld hoe kleine bedrijven het Cittaslow - karakter van de gemeente kunnen onderstrepen en tevens hun graantje kunnen meepikken vanuit de toeristische markt.

Z2. Ontbreken breedband infrastructuur

De stichting Breedband Borger-Odoorn werkt volop aan de realisatie van breedband in onze gemeente. De gemeente verricht waar nodig ondersteuning. Een werkgroep bestaande uit de stichting, ondernemers en gemeente bezien wat de mogelijkheden zijn om de R&T-sector te voorzien van een verbeterde digitale ontsluiting via aanstraling. Nog voor het hoogseizoen van 2017 moet dit zijn beslag gaan krijgen.

Z3. (Te) weinig aanbod van met name horeca in bepaalde periodes (zoals winter, maandagen)

K2. Ondernemers zijn vrij om hun openingstijden zelf te bepalen. Voor een aantal bedrijven met name in de hotelsector geldt dat ze altijd zijn geopend. In de routestructuren moet meer rekening worden gehouden met wensen en behoeften van recreanten. Puur Exloo heeft met het oog hierop aangegeven te willen worden opgenomen in fiets- en wandelroutes. Ook de provincie speelt met het programma Drenthe 'Op fietse' een belangrijke rol. De gemeente zal via de coördinator trachten zoveel mogelijk het bedrijfsleven te betrekken bij alles wat te maken heeft met route netwerken.

Z4. Staat van onderhoud sommige routes en voorzieningen

K2. Samen met het Recreatieschap Drenthe en de Provincie Drenthe (programma 'Op fietse') zal de gemeente waar mogelijk inspringen op de wensen en behoeften vanuit de markt (incl. h et bedrijfsleven). Ook hier ligt een belangrijke rol weggelegd voor de coördinator.

Bedreigingen

B1. Windmolenparken

Voor een deel van de bewoners en bedrijven in Borger-Odoorn vormt de komst van windmolens een bedreiging. Bij R&T-bedrijven soms wat meer dan gemiddeld omdat de molens het beeld van de (weidse) omgeving aantasten. Diverse partijen hebben getracht het beleid/proces inzake de lokale windparken te beïnvloeden, echter zonder substantieel resultaat tot op heden.

B2. Toenemend aanbod R&T-bestemmingen (w.o. goedkope vliegvakanties)

B3. Concurrentie andere regio's op R&T markt

S1. - S7.

Alle sterke punten die voor de lokale toeristische sector kunnen worden ingezet moeten worden benut. Dit is in de eerste plaats aan de sector zelf maar ook aan organisaties als Marketing Drenthe. De gemeente zal uiteraard haar bijdrage dienen te leveren als het gaat om de lokale informatievoorziening en promotie alsmede het verzorgen van de openbare ruimte. Routes voor fietsen, wandelen etc. dienen up to date te zijn.

Kansen

K1. Toenemende bekendheid van en samenwerking binnen Hondsrug Unesco Geopark. De gemeente Borger-Odoorn telt vele sterke punten waarmee deze kans goed verzilverd kan worden.

S5. Gebleken is dat veel inwoners zo geïnteresseerd zijn in het Geopark dat ze zich aanmelden als gids. Hiervoor worden door de Stichting Geopark cursussen verzorgd. Overigens worden deze cursussen nu ook aan ondernemers op de Hondsrug aangeboden. In Borger-Odoorn is hiervoor zo veel belangstelling dat er meer aanbiedingen zullen volgen.

S6. Samen met andere Hondsruggemeenten worden via evenementen (fietsen, kampeerauto's, ruiters) de routes op de Hondsrug meer benut. Ondernemers – ook de kleinere – zijn uiteraard een belangrijke doelgroep die hiervan profiteren maar elkaar ook leren kennen.

S7. Het Geopark benadrukt vooral de geologische en natuurhistorische waarden van de Hondsrug. Hiermee wordt tevens bijgedragen aan de Cittaslow-uitstraling van de gemeente en andersom. In haar uitingen zal de gemeente aan deze verbinding de nodige aandacht moeten geven.

Kansrijke projecten:

De Hondsrug Unesco Geopark

Ontwikkeling Hunzevallei in brede zin

Open Science Hub

Hunebedcentrum/ Oertijdpark,

Borger centrum / Borger Hunebed Hoofdstad

Wandelknooppuntennetwerk

Cittaslow supportersnetwerk / Ambachtengilde De Hondsrug

Het verhaal van Drenthe

#### 4.3 Uitvoering

Voor de uitvoering van de toeristische agenda speelt de coördinator een centrale rol. Zij of hij zoekt hiervoor nadrukkelijk de samenwerking met lokale ondernemers. Na de inventarisatie van de behoeften van het bedrijfsleven en gezien de ervaringen van de afgelopen jaren, blijkt dat er sterke aandacht moet zijn voor netwerken. Toenemende samenwerking met Aa en Hunze (door middel van het samenwerkingsverband Hondsrug Drenthe), maar ook met de overige Hondsruggemeenten ligt hier voor de hand.

#### 4.4 Opbrengsten en uitgaven

##### Opbrengsten

De opbrengsten uit de toeristenbelasting bedroegen in 2016 ca. € 1,2 miljoen. Na een dip in de (crisis)jaren 2013 en 2014 lijkt de stijgende lijn weer te worden voortgezet. Het in 2018 te openen Familyresort Puur Exloo met rond de 180 bungalows zal de toeristenbelastinginkomsten naar schatting met 10% doen stijgen. Daarnaast zullen de eerder geschetste lokale bedrijfsontwikkelingen in combinatie met de gunstige binnenlandse marktverwachtingen van positieve invloed zijn op de inkomsten via de toeristenbelasting.

##### Toeristenbelasting

De afgelopen jaren is de toeristenbelasting vrijwel ieder jaar verhoogd, van €0,85 per persoon per nacht in 2010 naar €1,15 in 2017. Daarmee heeft de gemeente de afspraak die binnen het Recreatieschap Drenthe is gemaakt, gehonoreerd. De stijging van 35% (in een periode waarin de inflatie 12% bedroeg)





drukt echter zwaar op aanbieders voor wie de toeristenbelasting een relatief groot deel van de overnachtingsprijs uitmaakt, zoals kampeerbodden. Ook wordt het verschil met een concurrerend gebied als de Overijsselse Vechtstreek (met tarieven tussen €0,85 en €1,00) misschien te groot. Het gevoel begint te ontstaan dat het maximum bedrag misschien is bereikt en in sommige Drentse gemeenten wordt nu ook met de toeristenbelasting geëxperimenteerd. We willen in Borger-Odoorn een gesprek met de gemeenteraad over de toeristenbelasting en bevroren de tarieven tot de uitkomst daarvan duidelijk is. In dit gesprek willen we ook de hoogte van het forfaitaire tarief meenemen. Naast de directe opbrengsten via de toeristenbelasting zorgt de sector voor veel lokale werkgelegenheid. Met ongeveer 1.900 banen (direct en indirect) is een derde van de lokale werkgelegenheid aan de sector te danken. Hoewel niet te kwantificeren, mag worden gesteld dat de lokale werkloosheid zonder R&T hoger zou liggen. Evenmin cijfermatig in te schatten zijn de gunstige effecten van R&T op het voorzieningenniveau en daarmee op de lokale leefbaarheid en de krimp.

#### **Uitgaven**

De gemeentelijke uitgaven die op een of andere wijze met de toeristische sector zijn gerelateerd zijn onder een aantal begrotingsposten terug te vinden. Het gaat om bijdragen aan het Recreatieschap Drenthe tot kosten voor het in stand houden van de schaapskudde, voor het open houden van de zwembaden en investeringen in de infrastructuur. Ook de bijdragen aan het Hunebedcentrum en aan diverse culturele en sportieve evenementen kunnen voor een deel worden toegerekend tot de uitgaven aan R&T. Wanneer alle (gewogen) kosten worden opgeteld dan komt het totaal aan gemeentelijke uitgaven aan de R&T-sector uit op meer dan € 1 miljoen.

De uitgaven aan de SBBO bedraagt jaarlijks € 39.000. Dit bedrag is exclusief de kosten van betaalde medewerkers.

De uitgaven voor het Recreatieschap gaan in 2018 voor het eerst in jaren omhoog. Dit als gevolg van verhoogde inzet op digitalisering en infrastructuur c.q. routes (zowel nieuw als onderhoud). Het totale bedrag van € 95.000 is daarmee vergelijkbaar met 2010.

De gemeente geeft samen met de andere Hondsruggemeenten en de provincies Drenthe en Groningen subsidie aan Hondsrug Unesco Geopark. Tot en met 2019 is hiervoor € 22.000 voorzien.

De bijdrage aan Staatsbosbeheer (jaarlijks € 17.000 voor de periode van 2015- 2017) betreft een gedeeltelijke compensatie van de bezuinigingen door de rijksoverheid op de beheer- en onderhoudsactiviteiten. Hiermee is het voortbestaan en de kwaliteit van de voor Drenthe en Borger-Odoorn belangrijke SBB-voorzieningen gegarandeerd tot en met 2017.

Zoals al in hoofdstuk 3 beschreven, wil de gemeente vanaf 2018 jaarlijks een budget van € 50.000 beschikbaar stellen voor een jaarplan, waarin samen met lokale ondernemers R&T-projecten worden ontwikkeld.

Vanaf 2018 worden er kosten ingecalculeerd voor de start van het wandelknooppuntennetwerk in Borger-Odoorn. De totale kosten bedragen € 220.000, waarvan waarschijnlijk een deel door de provincie zal worden gesubsidieerd. Voor de uitrol wordt een periode van 4 jaar aangehouden. Voorgesteld wordt om hiervoor vanaf 2018 jaarlijks € 50.000 te reserveren. De onderhoudskosten komen voor rekening van het Recreatieschap Drenthe via de verhoogde bijdrage die zij hiervoor aan de deelnemende gemeenten per 2018 vraagt.

#### **5 Tot slot**

Borger-Odoorn kent al een lange historie als het gaat om toerisme en recreatie. De aanwezigheid van de iconische hunebedden en het aantrekkelijke landschap zijn geweldig sterke kenmerken. Maar het zijn ondernemers geweest die hier letterlijk en figuurlijk werk van hebben gemaakt. Daarbij hebben de verschillende overheden gezorgd voor voorzieningen, zoals fiets- en wandelpaden, natuurgebieden en informatieverstrekking.

Anno 2017 zijn het nog steeds - en in grotere mate dan ooit - de ondernemers die zorgen voor de lokale economische voordelen. Geen gemeente in Drenthe profiteert meer van R&T dan de onze. De sector heeft de crisis van de afgelopen jaren goed doorstaan is voortvarend bezig om in te spelen op de gunstige marktomstandigheden. Dit geldt voor grote maar ook voor kleine bedrijven, voor bedrijven in de verblijfs- en in de dagrecreatie.

De gemeente zet de komende jaren in op het versterken van de samenwerking tussen de ondernemers in de R&T-sector. Daartoe speelt een coördinator een centrale rol, door intensief te netwerken en samen met de ondernemers een jaarplan op te stellen en uit te voeren. Voor de financiering van het jaarplan wordt een budget beschikbaar gesteld.

Verder is de ambitie om in de jaren 2018-2021 jaarlijks € 50.000 beschikbaar te stellen voor de vorming van wandelknooppuntenroutes. Dit is in lijn met de activiteiten van Recreatieschap Drenthe, dat inmiddels begonnen is met het opzetten van een provinciaal routesysteem. Hiermee versterken we de toeristische infrastructuur in de gemeente.

Voor de gemeente is de R&T-sector van enorm belang. Naast de directe opbrengst in de vorm van meer dan € 1.000.000 toeristenbelasting kunnen we het belang voor de werkgelegenheid (1.900 banen) en het voorzieningenniveau niet genoeg benadrukken. Alle reden dus om er gezamenlijk zo goed mogelijk voor te zorgen dat de sector groeit en bloeit.